

Soovitused Sotsiaalministeeriumi vastutusvaldkondade teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) teemade valikuks

Üksleht võtmesõnumitega*

- Oluline on **kaasata TAI pakkujaid varajases etapis** uurimisteedade sõnastamise, ajakavade koostamise ja meetodika disaini. Selleks tasub rakendada eelkonsultatsioone, nõuandvaid ekspertkogusid või muid osalusmehhanisme, mis tugevdavad koostööd ja suurendavad uuringute asjakohasust ning võimaldab paremat aja ning ressursside planeerimist.
- Teemade valikut ja mitmekesisust toetab soovitus SoMi valitsemisalas **laiendada TAI tegevuste definitsiooni ja meetmete portfooliot**, et toetada nii innovatsioonile suunatud tegevusi (katsetused, tehnoloogiaarendus, piloteerimine) kui ka organisatsioonide TAI võimekuste arendamist (võrgustike ehitamine, mittekodifitseeritud teadmussiire). Tipteadlaste (mh ülikoolide tippkeskuste) kaasamiseks SoMi TAI tegevustesse on vajalik **TAI meetmete mitmekesistamine** (nt doktorantide kaasrahastamine) ning **uudsemate ja pikema ajahorisondiga eksperimentaalsemate uurimisteedade ja seotud TAI võimekuste arenguvajaduste sõnastamine** (nt uued andmepõhised lähenemised seiretegevustele).
- Kuigi oluline on teadlaseid võimalikult varases etapis kaasata, peab **fookuste ja prioriteetide seadmine ennekõike jääma tellija ülesandeks**, et tagada omanikutunne ja hea koostöö. TAI pakkujad eelistavad, et ministeerium võtaks tugevama juhtrolli teemade sõnastamisel, tegutsedes „targa tellijana“. Kuigi täna pole SoMi TAI tegevustes TAI vajaduste strateegilise sõnastamise etappi, siis valitsemisala asutuste tasemel on võrdlemisi hea ülevaade TAI vajadustest ja ootustest. TAI süsteemi ja tänane korraldus ja analüüsikomitee tööpraktikad ei võimalda aga neil visioonidel realiseeruda.
- TA korralduse tõhususe suurendamiseks on vajalik seniste uuringute tellimise ja kasutamise seire. Täna **puudub süsteemne ülevaade sellest, millised teadus- ja arendusteemad on kaetud ning kus esinevad sisulised lüngad**. Samuti ei seirata kuidas teadustulemused on mõjutanud poliitikakujundamist.
- TAI tegevuste planeerimise faasis on oluline senisest täpsemalt ja põhjalikumalt **sõnastada tegevuste vajadus ja võimalik sisend poliitikakujundamisse**. TAI teemade valikul ei ole soovitatav eristamiseks kasutada kategooriat oluline-väheoluline, sest tõenäoliselt on iga teema mingist vaatenurgast, mingitele osapooltele ja mingil ajahetkel väga oluline. Olulise ja mitteolulise eristamine tähendaks väärtuste kaalumist, mida ei saa analüütiliselt tuletada. Seepärast on soovitatav valdkondliku TAI teemade valikul lähtuda otsustuskriteeriumitest, mis võimaldaks piiratud TAI rahastamisvõimaluste juures kõige enam kaasa aidata **teadmispõhisele poliitikakujundamisele ja muutuse saavutamisele**.

Ettepanekud kontrollküsimusteks:

- Kas uuritav küsimus on seotud riigivõimu (sh KOV) kohustusliku ülesandega (st **kohustus tuleneb mõnest õigusaktist**)?
- Kas uuritav probleem tuleneb riigi strateegilisest ülesandest?
- Kas uuritav probleem on **lahendatav riigi sekkumisega** (poliitikainstrumentidega)?
- Kas probleemi lahendamiseks saaks edasi liikuda ka ilma TAI sisendita?
- Kas TAI tegevuse tulemusel jõutakse tõenäoliselt **uute või paremate**

poliitikalahendusteni?

- Kas tõenäoliselt on olemas **poliitiline tahe uuritavaid poliitikalahendusi ellu viia**? Kas TAI abil pakutavad lahendused lähevad kokku valitsejate väärtushinnangutega?

• Üldistatuna on soovitatav **strateegiliste TAI suundade kujundamisel keskenduda järgmistele teemadele:**

- **Süsteemide ja teenuste transformatsioon ning säilenõtkus**, et valmistuda tulevikutrendideks ja kriisideks.
- **Suurte ühiskondlike trendide põhised lähenemised**, nt keskkonnamõjud tervisele, vananeva rahvastiku vajadused (sh hoolekanne ja pensionisüsteem), kus on vaja nii tänase olukorra analüüsi ja uuringuid kui ka tulevikku vaatavat lahenduste arendamist.
- **Teenuste ja sekkumiste pikaajaline mõjus**, nt valikud (otse)toetuste ja teenuste vahel, teenuse pakkumine erinevatel viisidel, kulutõhusus ja mõju erinevatele sihtrühmadele, sh ka sekkumisloogikate testimine teooriapõhiste meetodite abil.
- **Andmepõhisus ja andmete taaskasutus**, sh ligipääs andmetikele ja uute analüüsimeetodite testimine.

* Üksleht on kokkuvõte Sotsiaalministeeriumi tellimusel mais 2025 valminud mõttepaberist:
VISIOON SOTSIAALMINISTEERIUMI TEADUS- JA ARENDUSTEgevuse KORRALDAMISEKS
Erkki Karo, Külli Taro, Veiko Lember
TalTech Ragnar Nurkse innovatsiooni ja valitsemise instituut